

הקדמת

הרב הגאון מוהר"ר חיים בר' בצלאל זצ"ל המחבר
ספר זה • ושלשה עשר עקרים היוצאים ממנה:

א **יבואר** שאיסור המאכלות הוא דבר מרחוק ומתועב לנפש יותר משאר איסורים:

ב מביא מופת שלא יערב לאדם הוראת זולתו וכ"ש שלא יצפה ויסמוך על שלחן ערוך של האחרונים:

ג. תוכחה מגולה נגד ס' ת"ח שמתיר כמה דברים שהוא תמהון גדול בעיני העולם :

ד ידבר מן הספרי' שנתחברו בזמנינו זה ושהם נוטלין להם עטרה
לעצמם יותר מן הראוי להם:

ה כל עוד שהספרי' החדשים הקילו את הלימוד הם הוסיפו עצלות:
בלימוד ומביא משל על זה:

שמחברי הספרי' שבזמנינו זה כמעט א"א שלא ימלטו מן המכשלה ולמה הוא דומה:

שלא לסמוך רק על הספרי' הראשונים והדריש מספרי' האחרונים
הוא נמשל לעני ויבואר במליצה נאה:

ח שיש קצת מכשול בס' ת"ח ויש ליוהר שלא יורה ממנו רק הראוי להורות:

ט שדכרי ס' תורת השואת אינם מגיעים למנהג אשכנז ואין לבטל מנהגם מפני מנהג מדינת פולין:

תלונה על הרב המחבר ס' ת"ח שקבץ מנהגים חדשים ואפי' אם נקבל דבריו בתורת הלכה לא נקבל דבריו בתורת מנהג כי יש הפרש גדול ביניהם :

יא ויכוח על מה שהרב הנ"ל מיקל בכמה מקומות משום הפסד מרובה
או צורך גדול מסכרת נפשו:

זב כל שנתחזק אצלינו לאיסור אין הפרש בין שמוזכר בפוסקים הראשונים או בפוסקים האחרונים :

השגה על הרב רג"ל מה שמיקל בדבר שאינו רק מנהג בעלמא
אפי' נתחזק כבר דמנהג וכן מה שמיקל לפעמים משום דתרי
חומרא לא עבדינן:

א א א א

הקדמת

א אמר המחבר חיים בלא"ר בלא"ל ה"ה הנה גלוי וידוע לפני כל יודעי דת ודין שעיקר הוראה שדברו בור"ל אינו אלא באיסורי מאכלות שנקרא סתם איסור והיתר ובו החמירו חו"ל יותר ממה שהחמירו בכל שאר איסורין אפילו הם חמורים יותר עד שמינו בחכמי כל הדורות שהיו לפנינו שהיו חוששין מאוד לכל דבר המוקצה מחמת איסורי מאכלות והוסיפו תמיד טהרה ופרישה לאסור איסור על נפשם ואותם החומרות הבאים באיסורי המאכלות אינם משו' הרחקה בעלמא כשאר איסורי דרבנן רק הם מוסיקים לנפש כמו גוף האיסור כדרך שאנו רואים ג"כ לפעמים שנפשו של אדם קצה בשום מאכל שאפי' הוא מתוקן ומקובל עוז' אם יאכלנו בעל כרחו ויזיק לו כאלו היה דבר ארסיי כך הדבר בהוראות איסור והיתר שהוא במאכלו של אדם להכריחו שאין בכל דבר שלבו נוקף עליו לומר קבל דעתי שהוא רשאי ולא אתה ואכל זה לפי שהוא דבר זר מאוד שיטמא האדם את גופו באכילת איסור כמו שהתפאר הכזיא בעצמו הנה נפשי לא מטומאה וגשר טריפה וגבילה לא אכלתי וגו' שפי' אותו רז"ל (חולין דף ל"ז פ"ג) על הפרישות והטהרה יתירה שלקח הכזיא בעצמו אף בדברים המותרים וכן מה שאמרו רז"ל (שם דף ה' ע"ג) שאפילו בה מתם של דריקו' אין הק"ה מביא תקלה עליהם דריקים עצמם לא כ"ס ופירשו החוס' דדוקא באיסורי מאכלות אינו מביא תקלה לאדם אבל בשאר איסורי' לא שהרי מצינו בר' ישמעאל שקרא והטה בשבת :

ב ובמו שלא יערב לו לאדם דק המאכל שיחקן לו הוא עצמו כפי אשר תאזה נפשו לאכול ואינו רוצה כלל להיות מצפה על שלחן חבירו : כך לא יערב לו הוראות וולתו אלא כ' יסבי' דעתו עליו וכו' ש' אינו רוצה להיות מצפה על ספרי המחברים האחרונים שאין דעתו ממוך עליהם ולהיו' מצפה על שלחן ערוך שלהם : ולזה מנעו הראשונים מחבר שום ספר מיוחד על דיני איסור והיתר לקבוע המנהג והלכה לרבי' מכל זה התייחס ופלא מן הרב המופלא בדורנו החסיד הגאון מה"ר ר' משה אים"ל רלש"ו אשר חיבר ספר מיוחד על דעו' איסור והיתר וקראו שורת חטאת ולא שת לבו לכל הדברים האלה שכתבתי ובלתי ספק לא תי' בעלם ממנו ג"כ כי בעת שלמדנו יחד בשיבת הגאון המופל' מה"ר ר' שגא"ו ו'ל' ושמענו מפיו השערים מהרא' אנוחנו תלמידיו הפארכו בו פעמים

החכמה

אוצר החכמה

פעמי' הרבה שיראה לחבר וללקט יחד כל דיני' איסור והיתר בסדר נכון
ואמר כואש לדברינו ואין ספק שאינו אלא מעטם שכתבתי :

ג' וכמו שיש מי שהוא אסטנס גדול ובקל הוא מואס בדבר ויש

שהוא בעל נפש יפהולא תתעצ נפשו כי אם בדברי' המאוס'

ביותר כמו שאר"ז (שם דף ס"ד ע"ב) גבי ביצים מוורות שנעל נפש יפה

יאכלם. כך אנו רואים את הרב המחבר ו"ל שהי' בעל נפש יתירה עד

כי במקומות הרבה דחק עצמו להעמיד את הדין לפי דעת הפוסקים

הקדמוני' בלנד ואינו חושש כ"כ לחומרות האחרונים. ואקלו יניד לו

עוד לעשות סברות וטעמי' בכמה דברים אשר לע"ד אין לסמוך עלם

להתירא כאשר אבאר אי"ה. וכל זה משום דכחו דהתירא הי' עדיף לי'

עד. שנמצא בספר זה היתר בכמה דברי' שהוא חידוש בעיני העולם.

אע"ג דאפשר שהי' היתר בימי הפוסקים הקדמונים. הגע בעצמך

אם יעמוד עכשיו שום מורה ויתיר בשר עוף בחלב כמה הי' הדבר לתמהון

אע"ג שלא הי' חידוש בדורות הראשונים אף כאן אע"ג דוודאי מש"ה

אמת ותורתו אמת מ"מ אחר שכבר הוחזק אצלם הדבר לאיסור ומעולם

לא ראו ולא שמעו מי שהתירו. דומה בעיניהם כאלו התיר להם ח"ו

איסורא ויבואו הם להקל עוד יותר אף במקום שלא אמרו להקל. ולפי

דעתי לא לחנם נזרקה צפי בחכם החסיד המחבר ו"ל לקרא את שם

הספר הזה תורת חטאת. אשר נשיא הדור כמוהו חטא בעט לשונו חטא

קל לא לו רק לאשמת העם. שיאמרו האח מצאנו לנו מורה דרך כנפשינו

וכרוננו אשר פרק מעלינו. עול המשא הנדולה אשר השתרב' ועלה על

בוארינו. מן החומרות והפרישות יתירות שהעמיסו עלינו חכמי כל

דור ודור עד היום הזה באיסורי' מאכלות. בי' עתה הרחיב לנו הרב

המחבר ו"ל. ואין ספק שכוונת הרב החסיד ו"ל הי' רצוי' מאוד כאלו

קיי' תורת חטא' בזמנו כמו שהתנצל בדברי' הקדמתו. ואם אולי טעה

הלא משנה הוא בידו כי איש כמוהו אשר תקפה עליו משנתו גם בדברים

אחרים אשר המה אחר עמוקים מזה כמו שידוע לנו מספריו שחיבר

והוציא לאור. על כן אפשר שחקטן בעיניו מעשה חיבור זה עד כי לפיו

חורפי' לא דק. ולא עליו תלונתו כי אם לאשמת העם כי המה יחטיאו

וירשיעו מחשבתו הטורה כמו שכתבתי לעיל. ואחשוב שזה דומה אל

נחש הנחושט שעשה אדונינו משה על פי ה' לתועלת האדם הנשוק אשר

א ב 2 ז הניט

הקדמת

הדין אליו וחי. עם כל זאת אחר שטענו אחריו עמד חוקי מלך יהודה
 וכתת אותו ולא נמלך עליו תחילה. כי אין ענה בדבר שהוא כנגד ה'
 הודע בדבר של יסכימו עליו לפסול את מעשה אדוניו משה ואהרן
 וימחו בידו. ולבסוף הודו לו שיפה עשה שכתת אותו ושלא נמלך עליו
 תחילה. כך מעשה ספר תורת חטאת אשר עשה משה לעיני כל ישראל
 לכבוד קונו ולתועלת הנמשך ממנו. עם כל זאת אחר שיש מכשלה
 במקצת דבריו כאשר אבאר. ע"כ הקדמתי את עצמי להסיר המכשלה
 הזאת מן העם. ולא נמלכתי בגאוני הארץ הם אלופי העיר הגדולה
 לאלקי ק"ק ורנקפורט היושבים ראשונה במלכות הגם שתיקר המכשלה
 הזאת מפני חילופי מנהגי בני אשכנז ממנהגי מדינת פולין כאשר אבאר.
 ומי יוכל לדבר לבן עיקר מנהגי בני אשכנז כמוהם. פי הם יבחרו וישקטו
 ת"ל על שמריהם שם החכמה שם הוועד מקדש קדמתיים. עם כל זאת
 לא מלאני גבי להמליך בשום אדם. כי וחקתי ואירא פן אהי' בשחוק
 בעיניהם לאמר כי נמלה שפלה כמוני יבא להשיב את הארי לאחר מותו.
 ואני בעד לא אדע ובינת אדם אין לי. אכן אחר שרואה אני שיש באן קצת
 תיבול הש"י אמרתי אין חכמה ואין תבונה ונא. וראיתי לקרות שם
 האנרת הלו ^{לעיר החכמה} מים חיים כי זאת תורת חטאת להיו' עץ ארז ואונו יחד
 באגודה אחת וליהן עליומים חיים. והנה הארז בלבד הוא הרב הממכר
 וז"ל. ואני השפל הוא האונו שבקיר. ובאירופס יחד נעשה תורת חטאת
 כחקת התורה וכמשפט הזה החלי לעשות בשם אלקי חיים ומלך עולם:
ד' ובראשון לדבר מן הספרי' שנתחברו בזמנינו זה. ואבאר
 שהם מביאים עצלות בלימוד הספרים הקדמוני וגם
 בהם מתרשלים העול' עד שנמצאי קרח מכאן ומכאן: ואבאר שבמעט אי
 אפשר שלא יבשלו המחברים בלשונם ולבד. אין לסמוך רק על הספרים
 הקדמוני: ואומר אע"פי שאמת ויציב כי עלינו לשבח לאדון הספר על
 אשר הטיב לעשות ולזכות את הרבים בחיבור הזה. עם כל זאת לא אוכל
 ג"כ להסתיר תחת לשוני ולהודיע כי רואה אני כי מתקדמיו ילאו ג"כ
 דבריו שאינם מתוקני' ושיש בהם ג"כ קצת וילות' אל גאוני עולם חסירי
 עליון מחברי הספרי' הקדמוני אשר להם משפט הנבירה. וזה כי הרב
 ז"ל בהקדמת דבריו כי מה שהערים מר"י מדורא חיו רבילים ומאויס
 ביד כל אדם עד הנה: הוא הי' למכשלה תחת ידם אחר שלא יספיקו
 דבריו

דבריו לכל דבר הוראה: גם הגהות שלו שנתקנו עליו הן הן קלקלחו כמו
 שמבואר בדבריו: אלה הדברים דיבר מש"ה אל כל בני ישראל ופוסל צוה
 דברי הראשונים ע"י שקראם מכשלה כאלו ח"ו נסרחה ואבדה חכמת
 הספרי הראשונים שדברו ג"כ בדיני איסור והיתר. ולפי דבריו זה צריכי
 אנו לומר ג"כ שכל הגאונים וראשי הישיבות שהיו מעת שנתחדשו השערי
 הכ"ל עד היום הזה לא הי' בהם מי שהרגיש במכשלה הזאת. או הרגישו
 ולא הי' לאל ידם להסיר מכשלה זו מעם נמו לעשה הרב"ו לרק כולם הי'
 בעוכריו ע"י שהוסיפו הנהו' על הגהותיו והוסיפו צוה. מדוכה על
 מצבותיו לפי דבריו. גם כל עסק הלימוד שהי' לנו בשערי ההס' עד הנה
 לפי דבריו היה ללא תורת אמת וגם לא להועיל וחלילה להאמין צוה: ולא
 על הרב"ו ללמד הוא תלונתו. ג"א אף על הרב הגדול אשר נאלו נחיה
 בגוי' הגאון מהרר"י קארו י"א אשר הוא צעזעמו ובכבודו מכריז תועלת
 ספרו הגדול ואע"פ שאין זה ספק כי הגדיל לעשות מאד עם עמו לפרש
 ולבאר ולהוסיף חידושי' מכל אשר היו לפניו ולעשות חזנים לתורה. כי
 עתה יקוו כל מי התורה אל מקום אחד ותמלא הארץ דעה כמים לים
 מכסים. עם כל זאת הוסיף ליטול לו עטרה לעצמו יותר מן הראוי לו
 במה שכתב שאלמלא חיבורו היתה התורה נעשית כתורות הרבה אין
 מספר לסבת רוב הספרים. ולכך ראה הוא לפסוק הלכה ולהכריע בין
 הספרות כדי שיהא לנו תורה אחת ומשפט אחד: הרי שמתנשא על שאר
 מחברי ספרים הקדמונים שהם עשו התורה חסידה ח"ו ולא הושלמה
 רק ע"י חיבורו הגדול: והנה על פי הדברים האלה אנו רואים כי לב העם
 נוטה מאד אחר הספרים החדשים אשר מקרוב נדפסים ונעשי' לעשות
 אותם עיקר יחד משאר ספרי הקדמונים באחדם כי החפצים החדשים
 שקולים כנגד כל הספרים כי בכלל דבריהם דברי כל הפ' סקי' הקדמונים
 עד שקימו וקבלו עליהם להחזיק בהם לבד: ויתר דברי כל הפ' סקים
 בעיניהם כנטול דמיון ודומות למרובות והנם למשא: כי אחר שכבר
 נשלמה התורה ע"י חיבורו הגדול של הקאר"ו י"א מעתה ראוי שלא יהא
 עיקר הלימוד רק דם ספרו הגדול המשלים התורה ולא שנחזור להעריך
 מחשבותינו כהבוי שאר הספרים. דא"כ תחזור התורה להיות נעשית
 כתורות הרבה אין מספר ולא הועילה לנו תקנתו: ומעט זה יאמרו ג"כ
 שראוי שלא לחבר עוד שום פוסק אחר חתימת ספרו הגדול. ולא אס

חיבור

חקדמת

חיבור צדיני איסור והיתר אחרי חיבור ספר ת"ח • כדברים האלה
שמעתי פעמים הרבה בלא חתום תורה בלימודם לבד ואזדה חכמ' וולתם •
וכמו שטבע היצירה עושה עוד היום שפני כל האדם משונות וזמון • כך
יש להאמין שהחכמה נחלקת עדיין בלב כל אדם וזמון • ואין ספק
אצלי כי השלימי' הללו המחדרים ו"ל לא דברו דברים אלו דרך גאון וזון
קלילה • רק חשבו להטות אליהם את העם במתק דבריהם ולהקלל מעליהם
טורח הלימוד הקשה כדי להגדיל התורה ולהאדיר •

ה' אבל לא הועילו דבריהם רק אירע להם כמו שאירע לחכמי
הרפואות • כי הרופאים קדמונים לרוב בקיאתם בחכמה
ההיא לא היו כותבין רק סגולת העשנים והשרשי' • וידעו בטוב ליקח
מהם במדה ובמסקל ובמכין ולתקן מהם רפואות לפי הזמן ולפי טבע
החולה • אח"כ חשבו לפרסם החכמה ההיא מפני רוב הצורך אליה •
והתחילו לכתוב בספר מלאכת רפיאות עצמן • ועדיין לא כתבוהו רק
צדמו ובלשון שאינו מובן לכל אדם • והתחילה או החכמה ההיא להתמעט •
וחשבו אז כי אולי הסכה לפי שעדיין אינו מפורסמת כראוי • עד שהתחילו
להדפיס כל ענייני הרפואות בכל מקום • ובכל לשון עד שמצוי עכשיו לקנות
כל אותן הספרים בדמי' מועטים • ולא הועילה להם תקנתם רק כל
עוד שהוסיפו לפרסם החכמה ההיא היתה הולכת וחוסרת עד שממעט
שנשתכחה אותה החכמה לגמרי • כך אירע לחכמת התורה שכל עוד
שהקילו הלימוד • הם הוסיפו עזלות לסמוך על הספרים המונחיים בקרן
אניות מאין פנות אליהם • והן עתה רבו עמי הארץ יותר ממה שהיו בימי
הקדמונים •

ו' ומאחר שלא עלתה בידם מחשבתם הטורה • מי יתן אפוא כי
החריש יחרישו ולחכמה יששג להם • כי מי יגע במלאכי
אלקי' הן הפוסקי' הקדמוני' ויהיה נקי • כמו שהרגיש ג"כ בחששה וז
הרב הגדול הקאר"ו יצ"ו • וכתב בהקדמת דבריו וז"ל מי הוא זה אשר
מלא לבו להכניס ראשו בין ההרים הגדולים הן הררי אל • להכריע
ציניהם על פי טענות וראיות לסחור מה שדברו הם • או להכריע מה
שלא הכריעו הם • הרי שהעלה מורא וזעל ראשו • אכן מבואר נגלה
שלא שמר צוה מוצ' שפתיו שהרי ברוב דבריו מכריע ופוסק וחולק עליהם •
ומדומה לנער האומ' לוקן וגשוא פנים במחילה מכבודך מה שאני מדבר
לפניך

לפניך אבל אחת מכובד. ואפילו הדרך הישר שלקח בעצמו הרב הגדול
הקאה"ו י"ו דהיינו לילך אחד רוב דעות הפוסקים. גם בזה יש להרהר
כמו שהשיב מהרי"ל נסי' קע"ה ע"ש. גם מי קצץ יחד כל מחברי הספרי'
ביאולי הי' עוד מחברי ספרים בימים שלפנינו אלא שאין זכרון
לראשונים או שנאבדו ספריהם. ואפילו במקום שלא דברו בו הקדמונים
רק הוא הוציא דין הדש ע"י פלפולו. גם זה אינו נכון כמו שהשיב הר"כ
סי' ע' כי פלפול שלנו אינו בדאי לסמוך עליו רק במקום שפשט מנהגו
להתיר. והנה מחברי הספרים דומי' אל האומנים עושי מטבעות
שאינם יכולין לעשות מלאכתם אלא"כ יש להם קרקע אשר משם מוצא
הכסף. אבל אם תסמוץ הכסף ההוא צריכים הם ליקח המטבעות
הישנות ולעשות במקומם מטבעות חדשות גרועות ורעועות. שאין זה
מלאכת מחשבת רק איבוד מטבעות הישנות הטובות. וכל עוד שיגרעו
ויפחתו החדשות ישובחו הישנות. כך הגאונים מחברי הספרי' הראשונים
היו יושבים על מעיינות חכמת מרחבי ים התלמוד והי' להם לב נבון לחדש
ממנו דיני' יום יום. וזמנינו זה כבר נסתמו מעיינות החכמה ואע"פכ
רואים להודיע טבעם בעולם ע"י הספרים שחברו. עד שלפעמים אינם
מחדשי' כלום רק מקצרים דברי הראשונים ואוספים יחד במקום אחד כל
דעות הקדמונים ומסדרי' אותם בסדר הדין בעיניהם. ולפעמים
שימאלו ג"כ דבר טוב בדברי הקדמונים ומסתירי' אותו תחת לשונם
ומזכירין אותו בסגנון אחר ואינן מזכירין אותו בשם אומרו. וכל זה כדי
לקנות שם עד שיאמ' הרואה ראה זה דבר חידוש ואינו כן שכבר הי' לעולמי'
שלפנינו. והנה יש עוד דרך הישר למי כל איש והוא שהרשות נתונה
ביד כל אדם שיראה ללקט ולחבר יחד כל דבר חידוש שימצא בדברי
הפוסקים הקדמוני' ולכחצם בסדר נכון. כדי שיעמוד לו כנגד השכחה
המאזי' עכשיו מפני טרדת הזמן. ואין בזה שום קפידא לפי שאינו אלא
במי שטורח לאסוף לו מטבעות ישנות הרבה ומסדר אותם ומניח' כל
המטבע אל המטבע הדומה לה ואוצר אותם אליו להיות לו לסגולה. כך
אדם זה מאסף אליו דברי חכמים הקדמונים אשר לא יערכם כל כסף
וזהב. וזה לי ג"כ כמו ע"ז שנים שנתתי אל לבי גם אני ללקט כל דיני'
איסור והיתר מספרי הפוסקים א' הנה וא' הנה וסדרתי אותם בסדר נכון
והיו לאחרים בידי גמולת הקצו'. הלא הוא כמוס עמדי חתום באזרחותי'
והנחורים

הקדמה

והנחורים שהם או נביתו נכבו אותם מני ועמדו והעתיקו אותו בסתר .
 ובאשר נודע לי לקחתי מידם אותו והעתיק באף ובחמה . כי לא חנרתיו
 רק לי לעצמי להיות לי לעזר ולהועיל נגד השכחה ולא שיסמוך עליו אדם
 אחר . גם השערי שכתב בעל איסור והיתר הארוך לא כתבם רק לו
 לעצמו ולא שיהי' ספר מיוחד להורות ממנו רבים כמו שעשה הרב המחבר
 ו"גם אומרים העולם דלכך יש באיסור והיתר הארוך כמה מלות שלא
 נכתבו רק ברשי תיבות להורות כי אע"ג שרחש לבו לומר דבר טוב עם
 כל זאת הסתיר תחת לשונו כל מה שהיה אפשר לו להסתיר . גם השערים
 שכתב ר"י מדורא לא כתבם רק לתלמידיו כמו שכתב בתחילת דבריו .
 ומה שהיה מקצר בהם אין העעם כמו שכתב הרב ו"ל לפי שלא כתב רק
 הדברים שהיו מחודשים בעיניו או הדברים שהיו צריכין לבני דורו שהרי
 מובא נלה שאינו בדבריו רק העעם שלא רצה לגלות רק טפח ולכסות
 טפחיים ולהודיע כי לא על ספרו לבדו יחיה האדם כי אף על כל מוצא פי
 שאר הספרים יחיה האדם . ולכך ראו להוסיף תמיד הגהות על השערי
 ההוא איש איש לפי שכלו יהולל . זה היה בחינת בעל השערים וכוונת
 בעלי הגהותיו בלתי ספק . לא שיהא השערים ההוא למכשול והגהותיו
 לתקלה חלילה . רק לעולם הגיוחו ראשונים לאחרונים דבר שיוכלו
 להתגדר בו . ואין ספק אצלי שגם לראשונים היה לב לחצר ספרים
 מיוחדים הכוללים כל דיני איסור והיתר ולהסיר המכשלה . כמו שעשה
 הרב ו"ל ויותר ממנו . אבל לא חשבו זה להסיר המכשול רק לגורם
 מכשול באשר בארתי . ואבאר עוד שלכך היו סומכים על הגהות שכתבו
 להורות כיצד ינהגו . ואם לסתמיים יבואו בהבהות ד' דברים המחננדי'
 זה לזה ואי אפשר שיהא שניהם ע"פ הלכה . זה הי' יותר טוב בעיניהם
 מאה שיכריעו בין ההרים הגדולים ושיצטלו דעת אחד מן הקדושים
 הראשונים ולכך ראו להניח שני הדעות לפני הרב המורה והוא יבחר
 באשר יורו לו מן השמים . כי אליו ינתנה התורה רשות להורות כי אין
 מבריחים את האד' לקבל דעתו כי דיני איסור והיתר אינו כשאר איסורי'
 כמו שכתבתי לעיל :

ז. וכל הדורש כוראה מעל ספרי המחננדי' האחרונים לבד . דומה
 לעני שקיבל צדקה הרבה מעשירים הרבה מזה תבואה ומזה
 יין ומזה פירות ומזה בגדים ומזה מעות עד שקיבל לו די מחסורו . בא עמי
 אחר

אוצר החכמה

1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

ויכוח מים חיים

ה

אחר ורואה בידו כל המינין הללו שהשפיעו לו כל העשירים הללו וחשבו
יותר עשיר מכולם ומצקש ממנו פרנסתו. וטוטה זה אינו יודע כי לחמו
לחם עוני ואין לו רק מה שהשפיעו לו העשירים הללו. כך עיקר חכמה
בני זמנינו אינו רק מה שלוקטין מספרי הקדמונים מזה מעט ומזה מעט
זהו לאחדים בידו. ע"כ כל מבקש הוראה אל יהא לבו נכון סמוך ובטוח
לבד על דברי המאמרים שבזמנינו זה רק יראה לקבל תועלת הספרים
ההם להיות לו כמראה ג"כ על דעת הרב כי על כל פנים גם הוא גבר
בגבורתו ואחר שעמד על כל חילוקי הדינים שיפלו בדין ההוא. עד
ומהרה ירוץ דברו אל ים החכמה הן הפוסקים הקדמונים ולשאוב משם
מים בששון ממעיני הישועה ממקום שאזנו משם ג"כ המאמרים השלימים
הללו. וזאת היתה ג"כ לפנינו בישראל על כל דבר הוראה שיבא לפני
החכם אשר הגיע לגבורת ההוראה. דהיינו שיהיה בן מ' לבינה. או
יפתחו לפניו כל ספרי ההוראות ויהיו נקראים לפניו דברי האוסרין
דברי המתירין והיה מעיין בהם באימה וביראה ברתת ובפחד. ואם
היה בדבר כוטה לאיסור מיד היה חושש להחזיר. ואם היה בו מנהג
דוע להקל. היה כוטה ג"כ אחריו. וכן אם צידו היה מצדף כל חכמי
שירו והם נושאים ונותנים בדבר עד שהשאו דעתם יחד. ואם חזר וצא
הוראה זו מאתמול וכך וכך דינה רק כמאשפט הוראה ראשונה יעשה גם
לשנייה להיות מתוך בדבר משום דשינוי מעט מתהפך הענין כמו
לכתבתי כבר. גם דעתו של אדם אינו שזה עליו בכל עת וצאולי לא היה
דעתו כוטה להורות זה כמו שהורה זה אתמול. ואין צוה שום השתנות
או חסרון לומר שנעשית התורה ע"כ כד' תורות חלילה אדרבה כך דרכה
זל תורה ואלו ואלו דברי אלקים חיים. ולפי זה נמצא כי לא יפה כיון הרב
למה שנתן בספר כל עניני הוראת איסור והיתר גלוי ומפורסם לכל
זורא בספר. ויותר מזה מה שהוסיף לתת בהם עוד סימנים קצרים
בתנס בדפוס. כי עתה ירהב הנער בזקן ועם הארץ בת"ח שיאמרו מה
אי ולך אצל הוראותך הלא נייתי ספר תורת חטאת ונחזי' עד שהנערי'
עוללו בו. כמו שאירע מעשה בקהילתי בשנה שעברה שעמדתי איוה
איש חוץ לביתי. ובשנוי לשלום הוגד לי איך שנער אחד טפס הורה
אלמנה אחת לתקן מאכל עדשים עם החומץ של יין בסעודה המפסקת.
ומר שראה כן בהלכות איך שמהרי"ל ז"ל נהג בו היתר בביתו. ולא ידע

ב א I 2 ואשם

הקדמה

ואתם כי מנהג פשוט הוא בין הגמים השאננות לנהוג איסור בחומץ של
יין ג' ימים קודם התענית . ויהיה מה שיהיה מי כתן לנער זה להיות
למורה דדק . אין זה רק לפי שחסירי דעת סגורים שכל מה שימצאו
בתוב בשם שום ספר כלנו חכמים בזה להורו' ממנו בלי שאלת שום חכם .
כי הרב המחבר הוא יורה ע"י ספרו ולא ההדיוט הקורא בו . וזה אינו
בי לעולם צריך להוראת החכם עצמו אפי' בדבר הפשוט משום דבכל
משתלה הענין אם מפני השתנות הוראה עצמה אם מפני חילופי
המנהגים . והחכם הקוצע עצמו על הוראה ידע שקולר ההוראה תלוי
באוהרו' ומסתמא הוא בקי בדינים וגם יודע כל חילופי
המנהגים :

ה והמבשלה הגמלה הזאת יצאה מתחת יד הרב ז"ל כשננה
היוצאת מתחת יד השליט . כי לפחות היה לו
להטיל תנאי זה בספרו שלא יורה ממנו רק הראוי להורות בדרך שעשה
מהר"רי ווייל ז"ל בהלכות שחיטות ובדיקות שכתב בכמה דברים שצריך
שאלת חכם . וכל זה משום שנמצאים ביד כל אדם ויש לחוש יותר . כנו
שאר ז"ל קידוש החדש אינו מסור רק לבד"ה אבל חמץ לכל מסור כך פטר
זה צריך לתנאי זה לפי שהוא מצוי תחת יד הרבים . ואולי הרב המחבר
ז"ל לא היה צריך לתנאי זה במדינתו כי שם חדלו פרוזן וכולם יושבים
בקהילות ויש לכל קהילה רב אחד שהוא להם למורה דדק ובלעדו לא
ירים איש את ראשו להורות במקומו . אבל בארצות אלו שרוב יושביה
יושבי ישוב ורחוקים מן הקהילות קרוב הדבר שיכשלו בורבים . ע"כ צריך
ליוהר מאד שלא יורה ממנו רק הראוי להורות והנה הרב כתב בהקדמת
דבריו שהיה מוכרח בחיבור הספר הזה . לפי שאם יפסק אדם אחר
הקאר"ו יצ"ו בדיני איסור והיתר יסתור כל המנהגים שנוהגים במדינתו
והנה מבואר בגמלה שרוב דבריו אינו רק מה שקיאר מדברי בית יוסף
וממנו ראה הדרך שלקח הוא בעצמו בספרו הגדול . וכן עשה גם הוא
בדיני איסור והיתר ועל הרוב מביא דבריו לפסק הלכה . ובכללך דין ו'
מצינו שתופש דברי הקאר"ו עיקר אפי' כנגד הרא"ש ז"ל ואינו חולק עמו
מפני חילופי מנהגי המדינות . רק במקומות מועטים מאד רק העיקר
מה שחולק עמו אינו אלא מסבחת כפשו ומי שהתיר לו לחלוק על הקאר"ו
ז"ל והתיר ג' כ לאחר לחלוק על סברותיו ועל מנהגיו :

גס

ויכוח מים חיים

ו

גם

עיקר השנתי אינו רק שאוכיח צמקלס דצרו שסותרים
זה את זה ושהיה נעלם ממנו חילופי מנהגים של ב"י כמו
שהרצ"ל היה מוכרח להודיע חילופי מנהגי בני מדינתו ממנהגי בני
מזרח כמו בן הוא הכרח גדול להודיע חילופי מנהגי בני אשכנז ממנהגי
מדינת פולין שאם הרצ"ל לא רצה לבטל מנהגו מפני מנהג א"י כ"ש שאין
לכני אשכנז לבטל מנהגם מפני מנהג מדינת פולין וכן כתב בתשובת
מהרי"ל בסי' ק' בשם הרא"ש שאין לבטל מסורת אשכנז בשביל שאר
מדינות כי התורה ילושה להם לאשכנזים ומזרחי ופני' א"י הם הם
המסורת שקולין אין לבטל מסורת מדינה זו בשביל מסורת מדינה אחרת
אפי' באיסורי דרבנן וכ"ש באיסורי דאורייתא ואנה הרב עצמו לא כתב
בהקדמת ספרו דק ממנהגי בני מדינתו ולא זכר מנהג אשכנז כלל
ובהקדמת המגיה זכר בפירוט פולני' א"י רוס' א"י פיה"ס מער"רין
והר"ח עוד את הגבול וכתב ובאולי בכל מקום אשר תשיג לשון אשכנז
בין היהודים הרי שמסתפק אם הדברים מגיעים ג"כ לבני אשכנז אם
לאו אכן המדמים הוסיף ליה מדוליה והוכיר ג"כ אשכנז בפירוש דף
הראשון כי עיני הקונים לעולם ישועטו תחילה בתחילת הספר וזה
הרבה לוקונים מכל המדינות ואינו כן כמו שאבאר אי"ה ולהיות כי
מדינת פולין הוא ארץ מולדתי ונתגדלתי שם בין ברכי עיקרי ראשי
הישיבות שהיו אז באותה המדינה ובפרט בישיבת הבאון המופלא מהר"ר
שכנא ו"ל למדתי בזמן שלמד בוג"כ הרב המחבר באופן שמנהגי ארץ
מולדתי עדיין חקוקה ומצויותי כלבי מנרסי דיקנות וזה לוי"ב כ"ו שנים
שעמדתי בב' קהלות קדושות וירמיש ורידבורג ושואף הולך הייתי תמיד
גם כן בקרית מלך רב ק"ק ודנקוורט יע"א ותמיד דרשתי וחקרתי
ושאלתי היטב אחר מנהגי המדינה באופן שבס מנהג אשכנז אינו נעלם
ממני על כן באתי הלום בעזרת האל אשר לשמו הגדול אני נושא כוונת
לבי ורעיוני :

יוד ואתחיל

ואומר כי התמיה בשגגה מאד מן הרב ו"ל מה
שקבע עצמו לבדו לקבוע הלכה ולעשו מנהגים

חדשים בדיני איסור והיתר ואפי' חכמי בני דורו לא צירף עמו ואנו
כואים שאפי' חכמי משנה ותלמוד לא קבעו הלכה עד שנמנו ובמרו ואיד
נעלם ממנו הא דכתב בירושלמי פ' כל הידיו"ל ר' יוחנן ור"ל תמן ולא

ב ב ב 2 2 קוה

אוצר החכמה

הגהות

הגהות

הגהות

הקדמת

הוא מצדך לון עמיה אמרין חכים הוא דפרזילי חריפי' חד ומן צרפין עמי' אמר מה חמא רבי דמשנח עלן יומא דין א' לון ייתי עלי אס לא על כל מעשה ומעשה שהייתי מוציא אס לא שמעתי אותו מרבי להלכה כשערת ראשי ולמעשה ג"פ והך עובדא לא את' קומי ר' אלא תרין זמנין בגין כך צרפתכון עמי' . אס בן החכם המהדר הזה גם כן אע"ג דוודאי דגם פרזילי' חריפי' מ"מ הגע בעצמך אס בכל דין ודין שכתב ראה הוא תחיל' הלכה למעשה ג"פ כי איני רואה ממנהגי' או מהלכה למעשה שראה וקיבל כי אס מעט מועיר רק רוצא דרוצא אינו אלא מנהגים חדשים שמייסד הוא במה שכתב הכי נהוג ולא כתוב הכי נקטינן או הכי הילכת' . ונמצא לפי זה שלאחר עשרים או שלשים שנה יהיה רוצ דברי הספר הזה מנהג קבוע . וכבר ידעתי שיש הפרש גדול בין דבר שהמנהג בו להיותו ובין דבר שאיפסק בו הילכתא להחיות . כי צריכים אנו לקרב עצמינו אל המנהג בכל יכולתינו אפי' בדבר שיש קצת להסתפק בו . כמו שכתב בירושלמי אס הלכה רופפת בידך הנה להם לישראל דאע"ג שאינם נביאים בני נביאים הם : אבל ההלכה אינה ראוי' אל המנהג שאס גא להחמיר בדברי היחיד מי ימחה בידו . על כן אני אומר כי אפילו במקום שנקבל דברי הרב לא נקבלם רק בתורת הלכה לא בתורת המנהג . וכבר כתבתי לעיל דכחו דהיתירא היה עדיף ליה לרב המחבר ו"ל ולכך דחק עצמו למצוא טעם להיתירא ומצא לו שני טעמים ואין דעתי נוחה בהם כלל כמו שאבאר :

יא הטעם

הראשון הוא שמקיל בבמה מקומות מאס הפסד מרובה או לצורך גדול כמו שכתב בדברי הקדמות . וכבר כתב בתשובת מהרי"ל שעיקר טעמים הללו מפ"ק דנדה דף ו' ע"ב דאמר התם כדאי הוא רבי אלעזר לסמוך עליו בשעת הדחק ופריך מאי שעת הדחק איכא דאמרי שעת בצורת . ואיכא דאמרי אפי' עונדא וחשו רבנן לפסולא דטהרות : הרי שלא חששו רק לשנת בצורת שהוא שעת הדחק להרבה בני אדם לא לאחר בלבד או בשביל הפסד קדשים אבל לא בשביל הפסד חולין . גם הטעם של כבוד אורחים נר' דלא שייך כ"כ עכשיו . כי רוב אורחים אינם ראויים לכבוד גם הבעל הבית אינו שמח כנגדם הלואי שלא יחרד בבואם לביתו . וכן מהרא"י ו"ל לא הקיל לקמן בכלל' דין ו' רק לצורך סעודה מצוה לא בשביל

בשציל שאר אורחים • ומה שכתב שכן מצינו ג' ב בקדמאי ובתראי
 שהקילו מפניהם לזכור לא נאמר שיש להקל בכל מקום • שהרי
 לא כתב הדבר בסתם כלל הדבר כל מקום שהחמירו בו האחרונים ולא
 הראשונים יש להקל • אם בן גס מדברי הראשונים אין ללמוד דשם
 היפך דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר • וגם אין ללמוד
 מדברי הראשונים דהם אמרו להחמיר והם אמרו • כ להקל • כמו שמצינו
 בגלגל • וזרין • ב' גבי טיפת חלב שנפל ע"ג קדיחה שכתב הפוסקים
 הקדמונים לאסור אפילו שלא בגנדרוט • ובתנן גם כן שיש להקל
 במקום הדחק כי הפה שאסור הוא הפה שהחמיר • וכן כל מה שהחמיר
 הדבר במחנה או שאר חכמי דורינו אין נדינו לבטל או אפילו להטיל
 הניא • צמרתם ולהקל במקום שאמרו האחרונים להחמיר • אפילו
 בדבר שהיה היתר גמור לבני דורות הראשונים כבר נחקק הדבר אללם
 צוודאי איסור כמו שאמר • ואפשר ג' • דטעם הפסד מרובה לא היה
 שייך רק לדורות הראשונים • לפי שהיו יראי חטא ולא היה חסיד על
 מאונם במקום חשש איסור אם לא נפסד מרובה מאד • אבל עכשיו
 יש לחוש שאם נתיר משום הפסד מרובה יבואו להקל אף בהפסד מועט
 וחששה בזה מצינו הרבה בספר הזה :

יב ובהקדמת

דבריו כתב שלא התיר מטעם אורח או פסידא
 רק משום דהיתר גמור הוא אלא שהאחרונים
 הסמירו בו • ומשמע שכל לומר דמקום שהחמירו בו הקדמונים אין
 להקל מטעמים הללו • וזה אינו שהרי מצינו שמיקל אף במקום
 שהחמירו בו הראשונים שהרי בגלגל • ב' גבי חתיכה שנתבשלה בדמה הניח
 הדבר חצי דיעות הפוסקים הקדמונים שהסכימו לאסור אותה חתיכה
 אפי' יש שם • וכתב דכדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו בשעת הדחק •
 וכן בגלגל • דין א' כתב שכתב הוא מהר"ם והרא"ש לסמוך עליו בשעת
 הדחק • אע"ג שהסמ"ג ובמה פוסקים הראשונים מתמירי נמצא
 מדברי הרב שותרין דברי הקדמתו שכתב שלא בא להתיר רק כשהוא
 היתר גמור ולא בקרא היתר גמור היכי דאסרוהו הפוסקים האחרונים
 דלאו קטלי קני באגמ' הם • ויש מורים וחותי דעת שרונים לעשות
 מדרגות מדרגות נדיני איסור והיתר • ואומרים שהכל לפי מה שמוכר
 הדין או סברא ההיא אם נגמרא אם בדברי הפוסקים הקדמונים אם
 בדברי

הקדמת

בדברי הפוסקים אחרונים כדלוקל או להחמיר : ולמאורה נר' שגס
 דעת הרב בן שהרי בהקדמת דבריו מחלק ג"כ בין דברי הפוסקים
 הקדמונים ובין הפוסקים אחרונים לעניין הפסד מרובה כמו שכתבתי :
 וכן לקמן בכלל ס"ח דין ד' מחלק ג"כ בין דברי הגאונים ובין דברי
 המומחה בהדי' בנמל' וכבר כתבתי שאין צידינו לעשות הפרש בין דברי
 הפוסקים מספרת נפשינו * ורוב דברי איסור והיתר כך הוא דמא
 שהקילו בו הראשונים חששו האחרונים לאסור ונתחזק חששת האיפוס
 ההוא עד שקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם אחריהם * וכמו שלה הקילו
 קמאי בחששת קמאי דקמאי כך אנו אין לנו רשות להקל בקמאי וחשיב
 בוודאי איסור * ומיהו דוקא לחומרת אבל לקולא לא חשבינן בוודאי
 איסור * שהרי לקמן בכלל ס"ח דין ד' כתב הסמ"ק דעכשיו אסור למכור
 לבוי ביצים ערופות * ואם היה תשוב חומרא זו בוודאי איסור א"כ היה
 מותר לקנות ביצים ערופות מן הגוים הזאיל ואין לחוש עכשיו שהן של
 ישראל ומכרם לבוי * אלא וודאי לקולא לא חשבינן חומרת הפוסקים
 בוודאי איסור : והיתר הב' הוא שלפעמים ראה להקל בדבר שאינו
 אלא מנהג בעלמא כמו שכתב בהדי' בכלל ג' דין א' ואין דבריו נכונים
 בזה שהרי לקמן בכלל ד' דין א' אינו רוצה לחדש מנהג אפי' להחמיר
 הואיל ונהגו להקל ג"כ שאין לחדש מנהג להקל במקום שנהגו להחמיר
 ולפעמים שיש צ' דינים בכל חד וחד בפני עצמו נוהגים להחמיר אבל
 כשיבואו צ' הדיני' יחד דחק הרב להתירו משום דתרי חומרא לא עבדינן
 וכלזה וכו' ואלא בזה איני אלא דברי הפשרה שעושה הרב לקיים המנהג
 במקצת ולבטלו במקצת * ואין דעתי כוחה בזה כלל דמנהג אבותינו תורה
 ואין לזוז ממנו * אפילו במקום שיש מחלוקת ואנו ק"ל כמאן דאסור חשיב
 ליה וודאי איסור * כמו שכתב בכלל ס"ב דין ג' וכן בכלל ד' דין ע' כתב
 בשם מהר"א יו"ל וזה לשונו אמנם אם נהגו בו איסור אין להתיר להם *
 ומסתמא איכיר ר"ל שנהגו בו וודאי איסור על פי חכם העיר * דפשיט'
 דכל חכם שהנהיג איסור בדבר אחד כדי לעשות סייג לתורה שגני עירו
 וכל אגשיג לילותיו חייבים לנהוג בו איסור הם ובניהם אחריהם * אפי'
 היבא דרבי' חולקי' עליו כמו שכתב בתשובת הר"ב בסו' מ"ח * אלא מייירי
 שנהגו בו איסור מחמת שלא נודע להם מעולם לא איסור ולא היתר *
 אפי' הכי חשיב מנהג ואין לשנותו בשביל המיתרין שיש לו
 במקום

ספר חסידים

במקום אחר * וכן משמע בתשובת מהרי"ל בסו' ז"ה דדווקא לענין עוף הנאכל במסורת מסתפק שם משום דאיכא למימר דמה שלא אכלוהו שם אינו משום מנהג רק משום שלא הי' הקבלה בידם להחזיר עד עתה יאכל בשאר איסורין מה שמנעו עצמם מפני שלא ידעו הלכה חשיב מנהג * אם כן הכי נמי הואיל ומורה שנהגו בו איסור עד הי' הוה יש לחוש שחכם אחד קדמון הנהיג להם איסור בדבר ולפחות נהגו בו איסור משום שלא נתברר להם הלכה וזה חשיב מנהג כדפי' : ולקמן בכל פ"ס דין ד"ב כת' מן החומרא יתירה שנוהגי' במדינתו בכיסוי הקדירה וכתב שהוא סברא רחוקה ולא מצינו אותה סברא בשום ספר ואפי' הכי כתב שאינו רוצה לשנות המנהג וכן לקמן כלל ס"ב דין א' אישג' מה שנוהגי' העולם לאסור ביצה שיש בה דם בכל מקום שימצא בה אע"ג שחששה זו לא נמצא בשום ספר ומיהו כל מנהג שתחילתו משום ספק אע"ג דבדבר פשט המנהג לאיסור אינו אלא ספק איסור כמו שמצינו לקמן גבי סריכא : ודי בזה ממה שראיתי להקדים ומעשה נבואה שעריו במורה :

כלל א דין א כתב דבשר שלא הודח אחר המליחה ונתבשל אם ישם' נגד הדם והמלח מותר * פי' הכל מותר אפי' הקדירה כמ"ש באו"ה הארוך : דין ב כתב דאם יש בקדירה כ"כ הרבה כמו הבשר או הוי וודאי ס' כו' ואפי' לא הי' מעט כ"כ הרבה כמו הבשר הי' נר' דאכתי אפשר לשערו בס' דהכי נקטינן כמ"ש הרב ומיהו נר' דא"ע דלא קיי"לן כהנהו' א"ז מ"מ שמעינן מיני' דהכל לפי עוצר החתיכה צריך לשער וגם המלח שעליו אין לו שיעור דלכתחילה וודאי צריך לפור המלח על הבשר עד שלא ישאר בו מקום בלי מלח ונדיעבד שרי אפי' לא מלחו כ"כ הרבה כדלקמן כלל ט"ו דין ז' וכן כל דבר החלול כמו העוף צריך למלחו מבחוץ ומבפנים וקרוי הדבר לטעות בשיעורים הללו וכל כיהאי גוונא אמרינן דאין אנו בקיאים בו ולכך אין להחזיר אלא כ"כ יש בקדירה כ"כ הרבה כמו הבשר שאין להסתפק בו וודאי יש בו ס' עכ"פ : דין ד מתיר בשר יבש שנמלח ולא הודח ונתבשל בו